

повернувся в рідну Акмечетку вчителювати. Село вже було окуповано румунами, в ньому відбувалася вже відповідна форма нищення – передусім євреїв. Саме в цьому селі знаходився один з таборів, де тільки в 1942 році загинуло від семи до восьми тисяч євреїв [2, с. 246]. Саме свідком цих та багатьох інших подій ймовірно був І. Луценко.

Як стала можлива подібна колізія – вчорашній радянський солдат стає вчителем на окупованій території? Жодних достовірних свідчень не збереглося – про цей період життя жодних громадяни СРСР по своїй волі нічого здебільшого не казав (і тим більше не писав), а проти своєї волі казав те, що було потрібно «уважним слухачам». Тільки відносно нещодавно почали «оживати» певні спомини, що втратили небезпеку для особистого життя.

Старшина І. Луценко до кінця війни проходив з ПТР – протитанкова рушниця. Немає прямих свідчень про його особисте ставлення до цієї зброї, але спогади військових тої доби доволі песимістичні: «Типовими були випадки, коли з бронейної роти після першої ж атаки німецької танкової роти (10 танків) в живих не залишалося жодної людини, при цьому три німецькі танки відступали неушкодженими. Бійці відверто не любили свої «вудочки», кажучи: «Ствол довгий, життя коротке» [3, с. 48].

Збереглися офіційні підтвердження героїзму І. Луценка. Найбільш вражаюче подання на нагородження: «В ніч з 25.08.44 на 26.08.44 в районі села Бецень Молдавської СРСР зустрівся з групою ворогів, що супроводжувала обоз. Вогнем з автомата знищив 7 гітлерівців, 3 гітлерівці захопив в полон. Захватив у ворога 4 підводи та 2 повозки з продовольством. В період наступальних боїв з 20.08.44 по 26.08.44 під артилерійським і мінометним вогнем забезпечував доставку продовольства в бойові порядки свого підрозділу. Гідний нагородження» (Наказ підрозділу №46/н від 27.09.1944, видан: 301 сд 9 ск, архів: ЦАМО РФ, фонд:33, опис: 6901555, од.зб.: 430, запис: 30683376).

Ми лише коротко описали життя І. Луценка до 1945 року. Сподіваємося, що більш широка картина постане в розлогіму дослідженні його життя та творчості. Помер професор Іван Антонович Луценко в місті Києві 27 травня 2006 року. Похований на Байковому цвинтарі, в колумбарії.

Список використаних джерел

1. Ernesto Guevara, Che Guevara. A New Society: Reflections for Today's World. David Deutschmann Ocean Press, 1991. – 234 p.
2. The Holocaust in the Soviet Union, Yitzhak Arad (Lincoln: University of Nebraska Press, 2009), xvi + 700 p.
3. Анцелиович Лев Самсонович 891 день в пехоте [Текст]: [история войны от первого номера расчета 94-го отдельного батальона противотанковых ружей]. – Минск: Харвест; Москва: АСТ, 2011. – 286 с.
4. Письменники Радянської України: Бібліографічний довідник [Текст] / Упорядники О. В. Килимник, О. І. Петровський. – К.: Радянський письменник, 1976. – 406 с.
5. Поляков Сергей Павлович. Партизанская искра [Текст]: (Повесть). – 2-е изд., перераб. и доп. – Одесса: Обл. изд-во, 1956. – 412 с.

References

1. Ernesto Guevara, Che Guevara. A New Society: Reflections for Today's World. David Deutschmann Ocean Press, 1991. – 234 p.
2. The Holocaust in the Soviet Union, Yitzhak Arad (Lincoln: University of Nebraska Press, 2009), xvi + 700 p.

3. Antseliovich Lev Samsonovich 891 den' v pekhote [Текст]: [istoriya voyny ot pervogo nomera rascheta 94-go otdel' nogo batal' ona protivotankovykh ruzhei]. – Minsk: Kharvest; Moskva: AST, 2011. – 286 s.

4. Pys'mennyky Radjans'koi' Ukraїny: Bibliografichnyj dovidnyk [Текст] / Uporjadnyky O. V. Kilymnyk, O. I. Petrov's'kyj. – K.: Radjans'kyj pys'mennyk, 1976. – 406 s.

5. Polyakov Sergei Pavlovich. Partizanskaya iskra [Текст]: (Povest'). – 2-e izd., pererab. i dop. – Odessa: Obl. izd-vo, 1956. – 412 s.

Bratus I. V., candidate of philology, associate professor, Department of Fine Arts, Institute of Kyiv University of Arts named after Boris Grinchenko (Ukraine, Kyiv), kulturolog@gmail.com

Historical and cultural context of the life and work of Professor Ivan Lutsenko (from birth to the end of World War II)

The basic aspects of the life and work of Doctor of Philology, Professor Ivan Lutsenko. Studied cultural context of the day, the main factors of personality scientist.

Keywords: history, culture, literature, war, literary criticism, repression.

* * *

УДК 636.082:001

Шульга В. П.,
кандидат географічних наук,
Національний авіаційний університет
(Україна, Київ), shulhavp@online.ua

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА М. А. КРАВЧЕНКА У СТАНОВЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ШТУЧНОГО ОСІМЕНІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

Вісвітлено внесок доктора сільськогосподарських наук, професора М. А. Кравченка в становлення відділу племінної роботи Центральної дослідної станції штучного осіменіння сільськогосподарських тварин (м. Бровари). Учений здійснював керівництво окремими науковими темами, що виконувалися її співробітниками. Обґрунтовано пріоритет М. А. Кравченка та його учнів у розробленні ефективних прийомів лінійного розведення, способів обчислення ступеня інбридингу, варіантів лінійно-родинового підбору, методик виведення лінійних бугаїв та планування лінійно-групового підбору плідників із застосуванням математичних методів і ЕОМ, методів оцінки їх племінної цінності, організації республіканської картотеки бугаїв-плідників. Доведено ефективність запропонованих ученими наукових розробок, які були апробовані на базі дослідної станції та сприяли зростанню продуктивності племінних стад, що знаходилися в зоні її обслуговування.

Ключові слова: тваринництво, племінна робота, лінійне розведення, порода, інбридинг, племінна цінність.

У розроблення теорії і методології селекційно-племінної роботи в УРСР в 50–80-ті роки ХХ ст. визначальний внесок зробили науково-дослідні установи. На їх базі розвинуто основи породотворення та поровипробування, перспективного планування та організації племінної справи, цілеспрямованого добору і підбору, оцінки племінної цінності та раціонального використання сільськогосподарських тварин. Системне запровадження їх здобутків дало змогу збільшити конкурентоспроможність вітчизняних порід і рентабельність галузі тваринництва, якомога повніше задовольнити потреби населення в продуктах харчування. Цей позитивний досвід необхідно вивчати на сучасному етапі, коли тваринництво знаходиться в кризовому стані: кількість племінних господарств і їх поголів'я зменшуються, продуктивність тварин і якість продукції не завжди відповідають рівню європейських стандартів.

Перспективні наукові розробки у тваринництві запропоновано колективом Центральної дослідної станції

штучного осіменіння сільськогосподарських тварин (ЦДСШО). Окремі аспекти її діяльності узагальнено в наукових працях В. П. Бурката, Г. С. Коваленка, І. С. Бородай та інших дослідників [8; 9; 7]. Однак до цього часу комплексно не оцінено внесок професора М. А. Кравченка в становлення відділу племінної роботи дослідної станції. Не обґрунтовано ефективність окремих наукових розробок учених ЦДСШО. З огляду на це дані завдання розглядалися як основні при проведенні нашого дослідження. Теоретико-методологічну базу дослідницького пошуку склали загальнонаукові, структурно-функціональні та власне історичні методи.

ЦДСШО організовано в 1960 р. на базі Київської державної племінної станції. Її діяльність спрямовувалася на вирішення актуальних теоретичних і практичних завдань: узагальнення досвіду роботи держплемстанцій та станцій штучного осіменіння, розробку рекомендацій з їх організаційної структури; розвиток теоретичних основ племінної справи; вдосконалення існуючих і виведення нових порід; обґрунтування ефективних методів оцінки плідників та їх раціональне використання та ін. Їх виконання покладалося на відділ племінної роботи, керівництво науковою тематикою якого в різні роки здійснював М. А. Кравченко та його учні.

Серед основних важелів подальшого вдосконалення племінних і породних ознак худоби значне місце відводили методам внутрішньопородної селекції. З цією метою М. А. Кравченко та А. І. Самушенко розробили основні принципи і положення лінійного розведення, обґрунтували ефективність застосування різних типів споріднених паруваль, довели найбільшу результативність комплексного інбридингу (на групу предків). Для прогресивного розвитку ліній і окремих гілок апробували п'ять типів лінійно-родинного підбору [10].

Ученими вдосконалено методику виведення лінійних бугаїв на племінних заводах симентальської породи. Проведено генеалогічний аналіз породи, виділено провідні лінії та родини, розроблено їх систематику, визначено найбільш продуктивні структурні одиниці. Як свідчать архівні матеріали, для аналізу якісної характеристики ліній долучалися дані про походження 2415 високопродуктивних корів цієї породи в УРСР. Відповідно до отриманих результатів, за числом рекордисток перше місце належало лінії Мергеля, Ципера, Сигнала, Альрума, Фасадника, Флоріана, Лорда, Біляка. Всього рекордну продуктивність виявили дочки бугаїв, що належали до 90 ліній симентальської породи [1, арк. 28–32].

Особливого значення надавали розробці ефективних методів оцінки племінної цінності плідників. З цією метою порівняно існуючі вітчизняні та зарубіжні методики оцінки за родоводом і продуктивністю лактуючих дочок. Передбачалося на основі їх аналізу розробити метод визначення племінної цінності бугаїв за показниками продуктивності предків. Представляє інтерес запропонований М. А. Кравченком і Б. М. Бенехісом метод попередньої оцінки плідників за родоводом, який дає змогу вже до початку їх інтенсивного використання прогнозувати якість потомства. На основі аналізу матеріалів зоотехнічного

обліку племзаводу «Тростянець» розглянуто можливість використання при оцінці бугаїв за родоводом даних про продуктивність їх предків при різному співвідношенні впливу показників батьків, предків II ряду родоводу та більш віддалених. Водночас розроблено метод прискороного випробування й оцінки бугаїв, що ґрунтувався на врахуванні показників інтенсивності їх росту та розвитку потомків. Метод апробовано у племінних радгоспах «Вороньківський», «Любарецький» та «Русанівський» Київської області на бугаях симентальської та чорно-рябої порід [2, арк. 44–48].

Вивчено вплив генотипу батьків на продуктивність та особливості молоковіддачі корів-первісток племінних радгоспів чорно-рябої та симентальської порід Київської області («Плосківський», «Тарасівський», ім. Васильєва та ін.). Встановлено, що вплив генотипу плідників на зміну величини удою при середньорічному рівні близько 3000 кг є незначним. На його варіацію відчутніше впливали умови зовнішнього середовища, ніж спадкові фактори. Фактор впливу генотипу батьків на продуктивність дочок спостерігали у господарствах з рівнем середньорічних удоїв понад 3000 кг, зокрема в радгоспах «Димерський», «Мічурінський» і «15-річчя Жовтня», де його частка склала 8–15%. У радгоспі «Плосківський» із середньорічним удоєм на корову 4000 кг вплив спадкових факторів становив 19,7% [3, арк. 46–49].

За наказом Міністерства сільського господарства УРСР №693 від 15 жовтня 1969 р. при відділі племінної роботи дослідної станції організовано республіканську картотеку бугаїв-плідників державних племінних станцій і станцій штучного осіменіння. Вона стала одним із головних важелів у загальній системі племінної роботи в молочному скотарстві країни. Наявність даних щодо походження бугаїв, їх використання, відтворної здатності, продуктивності потомства дала можливість вивчати поєднуваність ліній, розподіляти бугаїв між господарствами, розробляти завдання з вирощування ремонтних бугайців. «Карточку племінного бугая», розроблену відділом для республіканської й обласних картотек державних племінних станцій, запроваджено в систему племінної справи в республіці [3, арк. 48–52].

Ученими відділу розроблено методику планування лінійно-групового підбору бугаїв-плідників із застосуванням математичних методів і ЕОМ, схвалену Міністерством сільського господарства УРСР. На основі модифікації генеалогічної схеми бугаїв симентальської породи розроблено графічний метод планування підбору бугаїв і чергування ліній, апробований у зоні діяльності ЦДСШО. Його сутність полягала у переході від диференціального територіально-групового підбору до лінійно-групового. Останній передбачав закріплення бугаїв однієї лінії за групою господарства на 2–2,5 роки, після чого їх заміщували плідниками інших ліній. Така система підбору сприяла уникненню щільних інбридингів, створенню лінійних груп тварин у кожному господарстві. Для контролю помірних інбридингів керувалися схемою генеалогії маточного стада у межах району або маршруту, за яким завозили сім'я, а також діагонально-перехресними родоводами бугаїв, яких використовували. Перспективне планування лінійно-групового підбору бугаїв сприяло тиражуванню генотипів цінних родоначальників ліній [4, арк. 52–56].

Важливого значення надавалося породному випробуванню. За основними господарські корисними ознаками порівнювали найбільш поширені в зоні її діяльності симентальську та чорно-рябу породи. Встановили, що за молочною продуктивністю в господарствах із середнім рівнем годівлі корови чорно-рябої породи не мали переваг перед ровесницями симентальської породи. У господарствах, де рівень годівлі був високим або вищим від середнього, корови чорно-рябої породи за удоєм, вмістом жиру та білка в молоці, виходом сухого знежиреного молочного залишку перевершували симентальських ровесниць. У всіх господарствах вим'я корів чорно-рябої породи за формою, розміром, будовою та розміщенням діюк відповідало вимогам машинного доїння, вони також мали перевагу за швидкістю молоковіддачі [5, арк. 62–64].

У 1968–1970 роках з метою запровадження селекції за комплексом ознак у племзаводах з розведення симентальської («Шамраївський» Київської, «Матусово» Черкаської, «Веселоподолянський» Полтавської області), чорно-рябої («Кожанський» Київської області) та червоної степової худоби («Комінтерн» Кіровоградської області) вивчали молочну продуктивність корів і вміст компонентів молока за 300 днів лактації. Отримані результати показали, що в різних умовах годівлі та вирощування телиць, інтенсивності селекції рівень удою, вміст жиру, білка і сухого знежиреного залишку у молоці корів як у межах однієї породи, так і між окремими породами значно різняться. Водночас висока варіабельність мінливості показників молочної продуктивності та кореляційних зв'язків між удоєм і компонентами молока давала змогу при цілеспрямованій селекції збільшувати їх одночасно [5, арк. 54–58].

У 1973 р. співробітниками дослідної станції зі спеціалістами племінного радгоспу «Верхнячський» Черкаської області створено високопродуктивну лінію Апельсина ЧРС–533, затверджену наказом №211 Міністерства сільського господарства СРСР від 8 квітня 1975 р. Дочки Апельсина за удоєм перевершували своїх матерів на 20%, а ровесниць – на 16%, вирізнялися вищими технологічними властивостями. У племзаводі «Матусово» Черкаської області закладено лінію Леопарда 2239 та визначено заходи з подальшого вдосконалення заводської лінії Моха 1385 [6, арк. 62–64].

Загалом завдяки налагодженню цілеспрямованої селекційної роботи впродовж 1962–1969 років молочна продуктивність найбільш поширених у зоні діяльності дослідної станції симентальської та чорно-рябої порід збільшилася на 625 та 914 кг або 30,6 і 45,3%, загальний вихід молочного жиру – на 26,02 та 32,67 кг відповідно. У зв'язку з поліпшенням породності та продуктивності худоби змінився якісний склад стад. Так, якщо в 1960 р. у господарствах зони діяльності станції 24,9% худоби було віднесено до класів еліта–рекорд, еліта і першого класу, то в 1969 р. цей показник досягнув 55,7% [8].

Таким чином, професором М. А. Кравченком зроблено вагомий внесок в становлення відділу племінної роботи ЦДСШО. За його керівництва розроблено методичні положення розведення за лініями та родинами, методику виведення лінійних бугаїв. Запропоновано методику лінійно–групового підбору бугаїв–плідників із застосуванням математичних

методів і ЕОМ, графічний метод підбору бугаїв і чергування ліній. Створено високопродуктивні лінії Апельсина ЧРС–533, Леопарда 2239. Відпрацьовано метод прискореного випробування й оцінки бугаїв, який ґрунтувався на врахуванні показників інтенсивності їх росту та розвитку потомків. Запроваджено селекцію за комплексом ознак у племзаводах з розведення симентальської та червоної степової худоби. Організовано республіканську картотеку плідників державних племінних станцій і станцій штучного осіменіння, племінних заводів, що дало можливість вивчати поєднуваність ліній, розподіляти бугаїв між господарствами, розробляти завдання з вирощування ремонтних бугайців тощо.

На перспективу вважаємо за доцільне дослідити внесок професора М. А. Кравченка в становленні Київської дослідної станції тваринництва «Терезине», де він здійснював керівництво окремими науковими темами.

Список використаних джерел

1. Архів Інституту розведення і генетики тварин НААН. – Отчет по выполнению тематического плана научно-исследовательских работ за 1965 год / ЦОСИО. – Бровары, 1966. – 148 арк.
2. Там само. – Отчет о выполнении тематического плана научно-исследовательской работы ЦОСИО за 1968 год. – Бровары, 1969. – 156 арк.
3. Там само. – Отчет о выполнении тематического плана научно-исследовательской работы ЦОСИО за 1969 год. – Бровары, 1970. – 172 арк.
4. Там само. – Отчет о выполнении плана научно-исследовательской работы ЦОСИО за 1972 год. – Бровары, 1973. – 184 арк.
5. Там само. – Отчет о выполнении тематического плана научно-исследовательской работы за 1973 год / ЦОСИО. – Бровары, 1974. – 196 арк.
6. Там само. – Отчет (заключительный) о выполнении плана научно-исследовательской работы за 1975 год / ЦОСИО. – Бровары, 1975. – 234 арк.
7. Бородай І. С. Центральна дослідна станція штучного осіменіння сільськогосподарських тварин: історія та здобутки / І. С. Бородай // Переяславський літопис: зб. наук. пр. – Пер.–Хм., 2015. – Вип.7. – С.174–177.
8. Буркат В. П. Нариси з історії інституту: монографія / В. П. Буркат, І. С. Бородай. – К.: Аграрна наука, 2008. – 556 с.
9. Коваленко Г. С. Центральна дослідна станція штучного осіменіння сільськогосподарських тварин / Г. С. Коваленко, І. С. Бородай, О. А. Шейкіна // Історія Інституту розведення і генетики тварин у подіях, фактах, біографіях учених. – Бориспіль: Люксар, 2012. – С.33–50.
10. Кравченко М. А. Розведення за лініями при роботі з симентальською породою великої рогатої худоби / М. А. Кравченко, А. І. Самусенко // Молочно-м'ясне скотарство. – К.: Урожай, 1972. – Вип.29. – С.11–23.

References

1. Arkhiv Instytutu rozvedennya i henetyky tvaryn NAAN. – Otchet po vypolneniju tematiceskogo plana nauchno-issledovatel'skih rabot za 1965 god / COSIO. – Brovary, 1966. – 148 ark.
2. Tam samo. – Otchet o vypolnenii tematiceskogo plana nauchno-issledovatel'skoj raboty COSIO za 1968 god. – Brovary, 1969. – 156 ark.
3. Tam samo. – Otchet o vypolnenii tematiceskogo plana nauchno-issledovatel'skoj raboty COSIO za 1969 god. – Brovary, 1970. – 172 ark.
4. Tam samo. – Otchet o vypolnenii plana nauchno-issledovatel'skoj raboty COSIO za 1972 god. – Brovary, 1973. – 184 ark.
5. Tam samo. – Otchet o vypolnenii tematiceskogo plana nauchno-issledovatel'skoj raboty za 1973 god / COSIO. – Brovary, 1974. – 196 ark.
6. Tam samo. – Otchet (zakljuchitel'nyj) o vypolnenii plana nauchno-issledovatel'skoj raboty za 1975 god / COSIO. – Brovary, 1975. – 234 ark.
7. Boroday I. S. Tsentral'na doslidna stantsiya shtuchnoho osimeninnya sil's'kohospodars'kykh tvaryn: istoriya ta zdobutky /

I. S. Boroday // Pereyaslavs'kyi litopys: zb. nauk. pr. – Per.–Khm., 2015. – Vyp.7. – S.174–177.

8. Burkat V. P. Narysy z istoriyi instytutu: monohrafiya / V. P. Burkat, I. S. Boroday. – K.: Ahrarna nauka, 2008. – 556 s.

9. Kovalenko H. S. Tsentral'na doslidna stantsiya shtuchoho osimeninnya sil's'kohospodars'kykh tvaryn / H. S. Kovalenko, I. S. Boroday, O. A. Sheykina // Istoriya Instytutu rozvedennya i henetyky tvaryn u podiyakh, faktakh, biohrafyakh uchenykh. – Boryspil': Lyuksar, 2012. – S.33–50.

10. Kravchenko M. A. Rozvedennya za liniyamy pry roboti z symental's'kou porodoyu velykoyi rohatoyi khudoby / M. A. Kravchenko, A. I. Samusenko // Molochno-m'yasne skotarstvo. – K.: Urozhay, 1972. – Vyp.29. – S.11–23.

Shulga V. P., candidate of geographical sciences, National Aviation University (Ukraine, Kyiv), shulhavp@online.ua

The contribution of Professor N. Kravchenko in the formation of Central Experimental Station of Artificial Insemination of Farm Animals

The contribution of Doctor of Agricultural Sciences, Professor N. Kravchenko to the establishment of the Department of Breeding Work of Central Experimental Station of Artificial Insemination of Farm Animals in Brovary was highlighted. The scientist was a supervisor of some scientific themes, which were performed by its employees. N. Kravchenko and his disciple's priority in the development of effective methods of line breeding, ways of definition the degree of inbreeding, the options of line and family selection, methods of bull line breeding and planning of line-group selection of sires using mathematical methods and computers, evaluation methods of pedigree value of animals, the organization of the republican filing bull-sires was justified. Effectiveness of developments proposed by the scientists who have approved on the basis of the experimental station and contributed to an increase in productivity of breeding herds in its service area was proven.

Keywords: animal husbandry, breeding work, line breeding, breed, inbreeding, pedigree value.

* * *

УДК 94(477)

Животівська Д. М.,
викладач кафедри загальної історії,
правознавства та методик навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний
університет ім. Г. Сковороди» (Україна,
Переяслав-Хмельницький), diana7454@ukr.net

Видавнича діяльність фізико-математичних товариств України другої половини XIX – початку XX століття: дослідницькі студії

Метою статті став аналіз праць, в яких відображено видавничу діяльність фізико-математичних товариств України другої половини XIX – початку XX ст. Київського фізико-математичного товариства, Харківського математичного товариства та Новоросійського математичного товариства.

Наукові товариства займали значне місце у вітчизняній історії науки кінця XIX – початку XX ст. Дослідження української наукової еліти в галузі природничих і технічних наук, їхня громадська робота була важливою складовою наукового простору України.

У статті автором зроблено висновки про важливу роль цих товариств у популяризації фізико-математичних знань серед української громадськості.

Методологічну основу публікації становлять принципи об'єктивності, системності та історизму, які зумовлюють вивчення і узагальнення інформації на основі науково-критичного аналізу комплексу джерел та літератури. У статті використано методи джерелознавчого аналізу, а також проблемно-хронологічний та порівняльно-історичний.

Ключові слова: видавнича діяльність, фізико-математичні товариства, дослідницькі студії, обмін виданнями.

Помітну координуючу роль в науковому соціумі України другої половини XIX – початку XX ст. відіграли наукові товариства, які виникли в 1870–90-х рр., зокрема, Харківське математичне товариство, Київське фізико-математичне товариство та Новоросійське математичне товариство. Зазначені осередки друкували періодичні видання, з якими ознайомлювалися не лише науковці, а й широкі кола громадськості. Питання про

випуск відповідного друкованого органу, який міг, з одного боку, інформувати про діяльність товариств, а з іншого – містити на своїх сторінках наукові праці членів товариств, поставало практично ж відразу після їх заснування. Зокрема, Харківське математичне товариство започаткувало видання – «Повідомлення Харківського математичного товариства» (що був одним з кращих математичних журналів кінця XIX – початку XX ст.), Київське фізико-математичного товариство – «Звіти і протоколи фізико-математичного товариства при університеті Св. Володимира», Новоросійське математичне товариство – «Записки математичного відділення Новоросійського товариства природознавців», «Вісник дослідної фізики та елементарної математики» (неофіційно).

Вивчення даного питання є досить актуальним, оскільки журнали даних товариств почали друкуватися в самому кінці XIX ст. – в період підвищеного інтересу до природознавства і точних наук, коли з'являються інтелектуальні сили, здатні підтримувати науковий журнал.

Відсутність ґрунтовних наукових досліджень видавничої діяльності фізико-математичних товариств України другої половини XIX – початку XX ст. товариств, розпорошеність наявних джерел спонукало звернутися до вивчення даного питання.

Першу спробу дослідження історії російської математичної періодики зробив В. В. Бобинін у роботі «Матеріали для історії математичної журналістики в Росії» [1]. У праці Р. О. Симонова розкрито роль, цілі, завдання та зміст перших російських математичних журналів [13]. І. Я. Демпан наводить коротку інформацію про періоди видання російських математичних журналів, про їх редакторів та співавторів [5].

Метою статті став аналіз праць, в яких відображено видавничу діяльність фізико-математичних товариств України другої половини XIX – початку XX ст. Київського фізико-математичного товариства, Харківського математичного товариства та Новоросійського математичного товариства.

Розвідки, що стосувалися видавничої діяльності товариств містилися переважно на сторінках періодичних видань. Так, стаття С. А. Дахії [4] присвячена кращому в російській дорадянській періодичі «Журналу елементарної математики» (1884–1886), який пізніше виходить під назвою «Вісник дослідної фізики та елементарної математики» (1886–1917). Автор наголошує, що журнал зробив значний вплив на загальний процес розвитку вітчизняної математичної культури, а також служив цілям розробки і популяризації елементарної математики, був розрахований на вчителів та учнів середніх навчальних закладів і просто на любителів математики.

У журналі були вміщені замітки з історії математики, відділ бібліографії (складався з коротких рецензій на нові навчальні та популярні книги з математики). Великого значення мали рецензії на методичні посібники з арифметики, вміщені в критичному відділі журналу.

Л. М. Граціанська зазначала, що велику роль в популяризації математичних знань відіграв заснований В. П. Єрмаковим «Журнал елементарної математики»